

Ein fyrimunur at vera barn í Føroyum

Orð og mynd
Dagny Joensen

Í øðrum londum vísa kanningar, at børn eru so ávirkaði av fjølmiðlunum, at tey hava mist sitt eyðkenni — identitet. Kanningin í Føroyum visur, at hetta ikki er veruleiki á okkara leiðum, sigur Jetta Forchhammer m.a. í samrøðu við Sosialin

Tað er Jetta Forchhammer, mentunarsosiologur úr Danmark, ið hevur staðið fyrri kanningini, sum Norðurlandski Mentunargrunnurin hevur latið gjørt.

Hvi bleiv henda kanning gjørd?

— Kanningar um fritíðarvirksemi og sjónvarpsvanar hjá børnum eru gjørdar í hinum Norðurlondum, men serligt fyrri Føroyar er, at tit ikki hava havt sjónvarp áður, og tí var møguleiki fyrri at fáa nágreiniliga vitan um hvørja ávirkan sjónvarpið hevur á børn.

Henda kanningin var eisini serliga áhugaverd, tí vit í Norðurlondum ikki áður hava havt møguleika at gera kanningar av børnum, sum ikki hava havt sjónvarp í uppvakstrarárunum.

Børn í Finnmarkini

— Ein samanbering kann to gerast við kanningar, sum Anita Werner úr Noregi hevur gjørt um børn í Finnmarkini, tá sjónvarpið har for at virka. Næsta kanningin í Finnmarkini visti, at børnini har ynsktu at útbúgva seg innan »vakurleikayrki«, — tað er útbúgving innan sjónvarp, sjónleikara, tónleikara, vakurleikaserfðing o.a., sum børnini ikki kendu til í gerandisdegnum.

Hetta visur, at sjónvarpið kann ávirka børnini uttanfrá, so tey missa áhugan fyrri egna samfelagsviðurskiptum. Serligt dømi frá Finnmarkini er eisini, at børnini ynsktu at flyta frá heimstaðnum til Noregs.

— Kanningin í Finnmarkini hevur havt áivkran á føroysku spurnarbløðini, sum vit hava nýtt í okkara kanning. Spurnarbløðini vóru upprunaliga gjørd til dansku kanningina »Kulturens Børn«, men tillagað føroysk viðurskipti. Vit hava m.a. spurt børnini í Føroyum, um starvsynski og um ynski at flyta heimani frá.

Her vóru børnini nøgd við at búgva í heimbygdini. Tey høvdu ikki áhuga fyrri at flyta til stórplassini. Viðvíkjandi útbúgving, so er mynstrið hjá børnum her ikki broytt munandi, — í mun til hini Norðurlond. Børnini velja eftir kyn — dreingir

mannfólkaarbeiði og gentur konufólkaarbeiði.

Hetta visur trivnaðin hjá føroysku børnunum í hesum tíðarskeiði. Seinna kanning fer at vísa, um sjónvarpið fær somu ávirkan sum í øðrum londum.

Er henda kanning ein fullfíggið mynd av gerandisdegnum hjá føroysku børnunum, ella skal hon takast við fyrilit?

— Nei, hon skal bert nýtast sum ein meting um samfelag tykkara í einum ávisum tíðarskeiði. Tað er greitt at hon ikki sigur allan sannleikan, men kann nýtast sum eitt ambóð, ið kann fáa ávirkan á, hvussu frameftir kann fyriskipast.

Nøkur viðurskipti kunnu bætast um, meðan onnur kunnu skúgvast til viks sum ógagnlig fyrri mennigina av børnunum.

Viðvíkjandi hesi kanning vil eg siga, at nógv bendir á, at føroysk børn hava tað ómetaliga gott, — í mun til børn í hinum Norðurlondum.

Onkur vil halda, at tú hevur gjørt myndina av familjumynstrinum í so ljósareyða?

— Tað kann væl vera, men veruleikin er tann, at føroysku børnini eru nógv tryggari og serliga — savnað í eins í samfelagnum á slíkan hátt, sum vit mugu ása, ikki finst aðrastaðni.

Tó skal sigast, at vit eisini hava sæð viðurskipti her, sum kunnu geva trupulleikar í framtíðini, — eitt nú hjá ungdomi og á eldraokinum, so heilt ljósareytt er tað kortini ikki.

Vit vilja tí vísa á, at tit her eiga dygdir, sum onnur idnaðarlond hava spælt av hondum, og tí hava tit møguleika at stinga út í kortið eina kós, sum kann varðveita goða samfelagsmynstrið.

Fyrhyrntur felagsskapur

Ítróttur hevur — eins og í Danmark stórt pláss í fritíðarvirkseminum hjá føroyskum børnum?

— Orðið ítróttur er gamalt norðent orð, summerkir at spæla. Ítróttur lærir børn at spæla og virka í einum felagsskapi, og tað er mennandi fyrri børn.

Men ítróttur er eisini

annað — orsakað av fjølmiðlunum, sum hevur fingið nakað ódámligt yvir sær, ið eisini sæst í føroyska samfelagnum. Í bløðum og sjónvarpi siggja børnini yrkisleikarar, og at tann besti fær sømdir, sum hini ikki fáa.

Eins og fót bóltsvøllurin t.d. er fyrhyrntur er felagsskapurin tað: børnini verða bytt eftir kyn, aldur, dugnaskapi, eins og tey skulu iðka ítrótt í ávisum tíðarskeiði, tá tey sleppa til at venja.

Børn skulu eisini hava møguleika at spæla tá hugur og høvi er til tess. Kappingin innan ítrótt er stór í dag, og ávirkar børn í øllum aldursbólum. Tey sum duga best, fáa fyrimunir fram um tey, sum ikki eru so dugnalig.

— Tað er ikki óhugsandi, at børn sum ikki klára seg so væl í ítróttarkappingum, eisini mugu lúta í umhvørvinum uttanfyrri ítróttarvøllin.

Ein miðvisan mentunarpolitikk

Kann miðvisan mentunarpolitikk hugsan broyta umhvørvið hjá børnunum, so annað virksemi enn ítrótturin verður ment?

— Eg haldi, at tað er betur at fyrirbygja enn lekja, og í hesum føri ber til hjá tykkum at geva børnunum alternativar møguleikar. Eitt nú at gera føroyskar sjónvarpsendingar um viðurskipti í egna samfelag, sum børnini kenna og skilja.

Mentunarpolitikk hugsan er eisini at stuðla ungdomsfeløgini, fremja bókaútgávu, undirvising um ávirkanina av sjónvarpinum. — Slíkt sum kann lokka børnini frá at sita frammanfyrri sjónvarpið, har tey gerast óvirkin og missa vilja at fremja nakað av egnum áhuga.

Ein góður pedagogur er betri enn ávirkanin frá »voksen TV«

Viðvíkjandi ungdomsfeløgnum, so liggur ein stór avbjóðing fyrri miðvisum mentunarpolitiskari hugsan her. Her er eitt øki sum tit við góðum úrsliti kunnu útyggja.

Gevið ungdomsfeløgnum innivist í hølum í bylingum, har børnini búgva. Latið børnini sjálv

Jetta Forchhammer: — Úrslitið av kanningini visur, at møguleikarnir hjá føroyskum børnum at mennast í trá við samfelagið sum heild, er nógv betur enn í hinum Norðurlondum. Ein miðvisur mentunarpolitikkur hevði økt møguleikan, at børnini ikki gerast óvirkin og bert lata seg ávirka av eitt nú sjónvarpinum, so sum tað tiverri hevur vist seg sum fyrirbrigdi aðrastaðni

innrætta tað, so sum brúk er fyrri. Her kundi ein góður fritíðarlærari verið tøkur, at stuðla børnum í tí tey vilja fáast við, — ikki fyrri at skráseta virksemið, men fyrri at vegleiða.

Tað gagnliga í føroyska samfelagnum er, at børnini eru ógvuliga virkin og væl upplýst. Sjáldan ella ongantið havi eg tosa við børn, sum eru so vitandi um egna samfelagsmál eins og mál í øðrum londum.

Fólk vilja vera við, at fritíðarlærarar gera børnini heilavill?

— Tað er als eingin vandi viðvíkjandi føroyskum børnum. Tey eru júst so mikið at sær komin, at eingin fær loyvi til at taka tey av ræði.

— Eg skilji ikki, at foreldur góðtaka at børnini gerast heilavill av øllum tí

Leygardagur 24. september 1983

sum sjónvarpið sendir, istaðin at lata børnini yvir til vælútbúgvið fólk innan pedagogik, sum hava størri vitan um, hvussu børnini á besta hátt kunnu ávirkast til at gera nakað av sínum eitingum.

At enda nevni Jetta Forchhammer Skansastovufelagið, sum mynduleikarnir hava latið pening til at málá husini uttan, meðan ung-

dómurin ikki kann fáa pening til umvæling av gólvunum, so tey kunnu skipa fyrri dansi.

Møguleikar fyrri at menna umhvørvið hjá børnunum er enn ikki latið av hondum. M.a. henda kanningin gevur ábendingar um, hvussu fram kann farast til tess at fáa so gott úrslit sum gjørligt burtúr.

Bóklingar um kanningar, sum Jetta Forchhammer, mentunarsosiologur hevur staðið fyrri og skriva:

Teaterundersøgelse:	1966
De voksne børn:	1972
Børn og biografer:	1975
Kulturens børn:	1980
Børn i Norden	
føroysk børn siga frá:	1981
Umsett hevur Marie Louise Hoydal	
Børn Før TV:	1983
Børn og Film:	1983
Børn og Video:	1983